Барлық елдердің пролетарлары, бірігіңдер!

Ленин туы

ЧИТ. ЗАЛ

Шығуына 26-шы жыл
№ 171 (6872)
1944 жыл Сейсенбі 29 август
Жеке саны 20 тыйын

Солтүстік Қазақстан Облыстық Комитетінің, еңбекшілер депутаттарының облысты қ Кеңесінің және ҚК(б)П Петропавл қаланың комитетінің газеті

Әскерлеріміз ИЗМАИЛ қаласы мен қамалын ФОКШАНЫ, РЫМНИКУЛ СЭРАТ (РЫМНИК) қалаларын, үлкен темір жол торабы және ДУНАЙ өзені бойындағы аса маңызды порт—ГАЛАЦ қаласын алды, 27 августа 2-және 3-УКРАИН майдандарының әскерлері немістердің 4 генералын және 18 мыңнан аса солдаты мен офицерін қолға түсірді.

Қызыл Армияның даңқы арта берсін!

Жоғарғы Бас қолбасшының БҰЙРЫҒЫ

Армия генералы ТОЛБУХИНГЕ

3-УКРАИН майданының әскерлері шабуылды күшейте оты- бүгін, 26 августа, Украинаның облыс орталығы, Дунайдың нгі шеніндегі дұшпанның қорғану шебінің маңызды тіректі ісі—ИЗМАИЛ қаласы мен қамалын тіке шабуылмен алды.

ИЗМАИЛ қаласы мен қамалын алу ұрыстарында генерал-лей т ШЛЕМИННІҢ, генерал майор КОЛЧУКТЫҢ, подполковник ЯЛОВТЫҢ әскерлері; артиллерия генерал-полковнигі НЕДЕ- ІІҢ, полковник ТРЕХНОВТЫҢ, майор ГОРОХОВТЫҢ зеңбі- лері; танк әскерлерінің генерал лейтенанты СУХОРУЧКИН- полковник РУМЯНЦЕВТІҢ, подполковник МУХИННЫҢ, ма- ЦЕВКИННІҢ танкшілері; авиация генерал-полковнигі СУДЕЦ- ұшқыштары; инженерлік әскерлердің генерал-майоры ИГНА- ТЫҢ, полковник ПУЗЫРЕВСКИЙДІҢ, полковник МАРЕННЫЙ саперлері; полковник ЕГОРОВТЫҢ, полковник КАТКОВТЫҢ анысшылары көзге түсті,

Қол жеткен жеңістің хұрметіне ИЗМАИЛ қаласы мен қама- алу ұрыстарында өте-мөте көзге түскен құрамалар мен бө- р „ИЗМАИЛ" атағын беруге және ордендермен наградтауға ылсын.

Бүгін, 26 августа, 22 сағатта Отанымыздың астанасы МОС- екі жүз жыйырма төрт зеңбіректен жыйырма дүркін артил- оғын атып, ИЗМАИЛ қаласы мен қамалын алған 3-УКРАИН анының айбынды әскерлеріне Отанымыз атынан хұрмет- теді.

ИЗМАИЛДЫ азат ету ұрыстарына қатысқан Сіздің басқаруы- ғы әскерлерге ұрыс қыймылдарын өте жақсы жүргізгені АЛҒЫС ЖАРИЯЛАЙМЫН.

Отанымыздың бостандығы мен тәуелсіздігі үшін ұрыстарда тапқан батырлардың даңқы мәңгі өшпесін!

Неміс басқыншылар құртылсын!

ЖОҒАРҒЫ БАС ҚОЛБАСШЫ
КЕҢЕСТЕР ОДАҒЫНЫҢ МАРШАЛЫ И. СТАЛИН.

1944 жылғы 26 август.

Жоғарғы Бас қолбасшының БҰЙРЫҒЫ

Армия генералы ТОЛБУХИНГЕ

3-УКРАИН майданының әскерлері бүгін, 27 августа, үлкен жол торабы және Дунай бойындағы аса маңызды порт— Ц қаласын алды.

ГАЛАЦ қаласын алу ұрыстарында генерал-лейтенант ШЛЕ- НІҢ, генерал-майор БОБРУКТЫҢ, полковник МАКСИМОВИЧ- полковник ПАРФЕНОВТЫҢ, үлкен лейтенант ПРОХОРКИН- әскерлері; танк әскерлерінің генерал-лейтенанты СУХОРУЧ- НІҢ, полковник РУМЯНЦЕВТІҢ, подполковник ГАЕВСКИЙ- подполковник БЕЛОВТЫҢ, подполковник ЩВЕЦТІҢ танк- рі; артиллерия генерал-полковнигі НЕДЕЛИННІҢ, артиллерия ал-майоры АЛЕКСЕЕНКОНЫҢ, полковник СЛЕПАКОВТЫҢ, овник ВОЛОШИННІҢ зенбірекшілері; авиация генерал-полков СУДЕЦТІҢ, авиация-генерал-майоры БЕЛИЦКИЙДІҢ, полков- СМИРНОВТЫҢ, полковник ИВАНОВТЫҢ, подполковник МА- ТЫҢ ұшқыштары; инженерлік әскерлердің генерал-полковни- ОТЛЯРДІҢ, инженерлік әскерлердің генерал-майоры ИГНА- ТЫҢ саперлері; байланыс әскерлерінің генерал-лейтенанты ОЛЕВТІҢ, полковник ЕГОРОВТЫҢ байланысшылары көзге .

Қол жеткен жеңістің хұрметіне ГАЛАЦ қаласын алу ұрыста- а өте-мөте көзге түскен құрамалар мен бөлімдер „ГАЛАЦ" ын беруге және ордендермен наградтауға ұсынылсын.

Бүгін, 27 августа, 23 сағатта Отанымыздың астанасы МОС- екі жүз жыйырма төрт зеңбіректен жыйырма дүркін артил- а оғын атып, ГАЛАЦ қаласын алған 3-УКРАИН майданының ынды әскерлеріне Отанымыз атынан хұрмет көрсетеді.

ГАЛАЦ қаласын алу ұрыстарына қатысқан Сіздің басқаруы- ағы әскерлерге ұрыс қыймылдарын өте жақсы жүргізгені АЛҒЫС ЖАРИЯЛАЙМЫН.

Отанымыздың бостандығы мен тәуелсіздігі үшін ұрыстарда тапқан батырлардың даңқы мәңгі өшпесін!

Неміс басқыншылар құртылсын!

ЖОҒАРҒЫ БАС ҚОЛБАСШЫ
КЕҢЕСТЕР ОДАҒЫНЫҢ МАРШАЛЫ И. СТАЛИН.

1944 жылғы 27 август.

Жоғарғы Бас қолбасшының БҰЙРЫҒЫ

Армия генералы МАЛИНОВСКИЙГЕ

2-УКРАИН майданының әскерлері танк құрамалары мен жаяу әскерлердің қауырт атака жасауы нәтижесінде, бүгін, 27 августа, немістердің қорғану шебінің маңызды тіректі бекіністері—ФОКШАНЫ және РЫМНИКУЛ СЭРАТ (РЫМНИК) қалалары мен қатынас жолдарының үлкен торaптарын тіке шабуылмен алды.

ФОКШАНЫ және РЫМНИКУЛ СЭРАТ (РЫМНИК) қалаларын алу ұрыстарында танк әскерлерінің генерал-полковнигі КУРКИННІҢ, танк әскерлерінің генерал-лейтенанты КРАВЧЕНКОНЫҢ, танк әскерлерінің генерал-лейтенанты АЛЕКСЕЕВТІҢ, полковник ШУТОВТЫҢ, подполковник КОВАЛЕВТІҢ, подполковник КОВАЛЕВСКИЙДІҢ, подполковник ПАВЛОВСКИЙДІҢ, полковник ОСАДЧИЙДІҢ танкшілері; генерал-лейтенант ТРОФИМЕНКОНЫҢ, генерал-лейтенант ПЕТРУШЕВСКИЙДІҢ, генерал-лейтенант ГОРЯЧЕВТІҢ, генерал-майор СЕМЕНОВТЫҢ, генерал-майор РУМЯНЦЕВТІҢ, генерал-майор КИНДЮХИННІҢ, генерал-майор ЗОЛОТУХИННІҢ, полковник КОНЕВТІҢ, полковник КАРЛОВТЫҢ әскерлері; артиллерия генерал-полковнигі ФОМИННІҢ, артиллерия генерал-майоры ГУСЕВТІҢ, подполковник ЧЕРНОВТЫҢ зеңбірекшілері; авиация генерал-полковнигі ГОРЮНОВТЫҢ, авиация генерал-майоры ВИТРУКТЫҢ ұшқыштары; инженерлік әскерлердің генерал-майоры ЦИРЛИННІҢ, инженерлік әскерлердің генерал-майоры ТЮЛЕВТІҢ, полковник НАСОНОВТЫҢ, полковник ФАДЕЕВТІҢ, полковник ПОНИМАШТЫҢ саперлері; полковник АГАФОНОВТЫҢ, полковник ШЕРВУДТЫҢ байланысшылары көзге түсті.

Қол жеткен жеңістің хұрметіне ФОКШАНЫ, және РЫМНИКУЛ СЭРАТ (РЫМНИК) қалаларын алу ұрыстарында өте-мөте көзге түскен құрамалар мен бөлімдер „ФОКШАНЫ", „РЫМНИК" атағын беруге және ордендермен наградтауға ұсынылсын.

Бүгін, 27 августа, 22 сағатта Отанымыздың астанасы МОСКВА екі жүз жыйырма төрт зеңбіректен жыйырма дүркін артиллерия оғын атып, ФОКШАНЫ және РЫМНИКУЛ СЭРАТ (РЫМНИК) қалаларын алған 2-УКРАИН майданының айбынды әскерлеріне Отанымыз атынан хұрмет көрсетеді.

ФОКШАНЫ және РЫМНИКУЛ СЭРАТТЫ азат ету ұрыстарына қатысқан Сіздің басқаруыңыздағы әскерлерге ұрыс қыймылдарын өте жақсы жүргізгені үшін АЛҒЫС ЖАРИЯЛАЙМЫН.

Отанымыздың бостандығы мен тәуелсіздігі үшін ұрыстарда қаза тапқан батырлардың даңқы мәңгі өшпесін!

Неміс басқыншылар құртылсын!

ЖОҒАРҒЫ БАС ҚОЛБАСШЫ
КЕҢЕСТЕР ОДАҒЫНЫҢ МАРШАЛЫ И. СТАЛИН.

1944 жылғы 27 август.

Кеңес Хабаршы бюросынан

26 АВГУСТАҒЫ ҰРЫСТАР МӘЛІМЕТІ

26 августа ТАРТУ қаласының солтүстік жағында әскерлеріміз РЫМУ, ТАЙДЛА, МАРАМА, ВАЗУЛА, ПУХТАЛЕВА, МЮИРИ қыстақтары мен ТИКСОЯ, КЯРКНА темір жол станцияларын ұрыспен алды.

ВАЛГА қаласының солтүстік жағында әскерлеріміз 70тен аса елді жерді, оның ішінде ВЕРЕВИ, РАНИУ, ПАЛУПЭЛНЕ, ҚОРУСТЕ, ПУКА, ПРИЙПАЛУ, ЛӨТТА үлкен қыстақтары мен ПАЛУПЕРА, ПУКА, МЯГИСТЕ, КЕЕНИ темір жол станцияларын ұрыспен алды.

ИЕЛГАВА қаласының оңтүстік-батыс жағында әскерлеріміз дұшпанның жаяу әскерлері мен танктерінің атакаларын ойдағыдай тойтарды.

ПРАГА қаласының солтүстік-шығыс және шығыс жағында әскерлеріміз дұшпанның жаяу әскерлері мен танктерінің атакаларын тойтарып, қарсы атакалар жасау нәтижесінде ҚУЛИГУВ, ЗАЛУБИЦЕ, НОВЕ, ОСТРУВЕК, КОЛАНУВ, ГУЗОВАТКА, ХАЙМЕНТЫ, ВОЛЯ, РАШТОВСКА қыстақтарын алды.

2-УКРАИН майданының әскерлері РОМАН қаласының батыс және оңтүстік жағында шабуыл жасай отырып, БУХУС, ОНЕШТИ қалаларын алды, сол сияқты 150-ден аса басқа да елді жерді, оның ішінде НЕГРЕШТЬ, СЛОБОЗИА, ЗАНЕШТЬ, БОРЛЕШТИ, РЕДИУ, СКОРЦЕНИ, МОЙНЕШТИ, БУҚШЕШТИ, БЕРЗУНЦ үлкен қыстақтары мен ПЯТРА, РОСНОВ, ПОДОЛЕМ, БУХУС, ХЕМЕЮШ, МОЙНЕШТИ, ОНЕШТИ темір жол станцияларын ұрыспен алды.

Осы майданның әскерлері ФОКШАНЫ қаласының солтүстік, жағында шабуыл жасай отырып, АДЖУД-НОУА қаласы мен темір жол торапты станциясын алды, сол сияқты 200ден аса басқа да елді жерді, оның ішінде ПОЯНА, ФАНТЫНИ, ТЫРГУЛ, НИКОРЕШТИ, ПУЦЕНИ үлкен қыстақтарын ұрыспен алды.

Румынның 1-гвардия, 8, 13-жаяу әскер дивизиялары мен 1-танк дивизиясы 26 августа 2-УКРАИН майданы әскерлеріне қолға берілді. Оның үстіне, немістердің 10 мыңнан аса солдаты мен офицері қолға түсірілді.

3-УКРАИН майданының әскерлері шабуылды күшейте отырып, Украинаның облыс орталығы—ИЗМАИЛ қаласы мен қамалын тіке шабуылмен алды, сол сияқты Прут өзені құйылысынан Килий гирва Дунай құйылысына дейінгі Дунай өзенінің жағалауын дұшпаннан тазартып, ИЗМАИЛ облысының аудан орталықтары—РЕНИ қаласы мен БОЛГРАД қаласын алды.

3-УКАРИН майданының әскерлері 26 августа дұшпанның 21 мың солдаты мен офицерін қолға түсірді, қолға түсірілгендердің көпшілігі немістер.

(Жалғасы 2-бетте).

Кеңес Хабаршы бюросынан

26 АВГУСТАҒЫ ҰРЫСТАР МӘЛІМЕТІ

(Соңы. Басы 1-бетте).

КИШИНЕВ қаласының оңтүстік-батыс жағында әскерлеріміз қоршауда қалған неміс-фашист әскерлерінің тобын жою үшін ойдағыдай ұрыстар жүргізді. Әскерлеріміз қатты ұрыстардың барысында дұшпанның әскер тобын бірнеше бөлшекке бөліп тастап, **СПАРИНЕЦ, ЛОГАНЕШТЫ, ФЫРЛАДАНЬ, САРАТА, ГАЛБЕНА** қыстақтарын алды. Дұшпанның қоршауда қалған әскер тобын жою үшін ұрыстар болып жатыр.

Майданның басқа участкелерінде айтарлықтай өзгеріс болған жоқ.

25 августа әскерлеріміз барлық майдандарда немістердің 86 танкін қыйратты, жойды. Әуе ұрыстарында және зенит зеңбіректерімен дұшпанның 79 самолеті атып түсірілді.

27 АВГУСТАҒЫ ҰРЫСТАР МӘЛІМЕТІ

27 августа **ВАЛГА** қаласының солтүстік және оңтүстік-шығыс жағында әскерлеріміз 50ден аса елді жерді, оның ішінде **ПИКАСИЛДА, СОТАГА, УНИКЮЛА, ЦИРГУЛИННА, ИГАСТЕ, КАРУЛА, ХАРГЛА, АПЕ, НАМСАДЫ** үлкен қыстақтары мен **САНГАСЕ, КАРУЛА, АПЕ** темір жол станцияларын ұрыспен алды.

ПРАГАНЫҢ шығыс және солтүстік-шығыс жағында әскерлеріміз дұшпанның жаяу әскерлері мен танктерінің атакаларын ойдағыдай тойтарып, бұл ұрыстардың барысында өздерінің позицияларын жақсартты.

2-УКРАИН майданының әскерлері танк құрамалары мен жаяу әскерлердің қауырт атака жасауы нәтижесінде, 27 августа, **ФОҚШАНЫ** және **РЫМНИКУЛ СЭРАТ (РЫМНИК)** қалалары мен қатынас жолдарының үлкен торaптарын тіке шабуылмен алды, сол сыяқты 150ден аса басқа да елді жерді оның ішінде **КОМЭНЭШТИ, ДАРМАНЕШТИ, ТЫРГУЛ ОКНА, ПАУНЕШТИ, ПАНЧУ, ОДОБЕШТИ, ГОЛЕШТИ,** үлкен қыстақтары мен **КОМЭНЭШТИ, ДАРМАНЕШТИ, СТЕФАН, ВОДА, ТЫРГУЛ, ОКНА, ПАНЧУ, МЭРЭШЕШТИ, ПУТНА СЯҚА** темір жол станцияларын ұрыспен алды.

Румынның 4-таулық атқыштар дивизиясы, 7-ауыр зеңбірек полкі және 4, 6-жаяу әскер дивизияларының қалдықтары 27 августа **2-УКРАИН** майданы әскерлеріне тегіс қолға берілді. Оның үстіне, майдан әскерлері немістердің 8 мыңнан аса солдаты мен офицерін қолға түсірді.

3-УКРАИН майданының әскерлері 27 августа үлкен темір жол торабы және Дунай бойындағы аса маңызды порт—**ГАЛАЦ** қаласын алды, сол сыяқты **КАГУЛ, РЕНИ** участкесінде Прут өзенінің шығыс жағалауын дұшпаннан тазартып, Молдавия КСРның **ВУЛКАНЕШТЫ** аудан орталығын, **КИРГАНЫ, ВАДЫЛУЙ, ИСАКИ, КОЛИБАШ, ВАЛЕНЫ, СЛОБОДЗЕЯ, МАНЕ, КИСЛИЦА** үлкен қыстақтарын алды. майдан әскерлері **КИШИНЕВТІҢ** түңтүстік-батыс жағында дұшпанның қоршауда қалған әскер тобын жою үшін ұрыстар жүргізді. Әскерлеріміз бұл әскер тобының қалдықтарын **МЕНЖИР** қыстағының солтүстік жағындағы тоғай ішінде қоршап алып жоюда. Ұрыс даласында немістердің 15-жаяу әскер дивизиясының командирі генерал-майор **ШПЕРЛЬДІҢ** 294-жаяу әскер дивизиясының командирі генерал-майор **ЭИХШТЕДТІҢ,** 384-жаяу әскер дивизиясының командирі генерал-лейтенант **ДЕ-САЛЕНГТЕ ДРАППЕНІҢ** өліктері табылды.

Алдын-ала мәлімет бойынша, 27 августа **3-УКРАИН** майданының әскерлері немістердің 10 мыңнан аса солдаты мен офицерін қолға түсірді, қолға түсірілгендердің ішінде немістердің 30-армия корпусының командирі инфантерии генералы **ПОСТЕЛЬ,** «Ф» корпус тобының командирі **ТРОНЬЕ,** немістердің 282-жаяу әскер дивизиясының командирі генерал-майор **ФРЕНКИНГ,** 302-жаяу әскер дивизиясының командирі генерал-майор **БОГЕН** бар.

Майданның басқа участкелерінде барлаушылар қыймыл жасады және бірсыпра жерде жергілікті маңызы бар ұрыстар болды.

26 августа әскерлеріміз барлық майдандарда немістердің 128 танкін қыйратты, жойды. Әуе ұрыстарында және зенит зеңбіректерімен дұшпанның 89 самолеті атып түсірілді.

АВИАЦИЯМЫЗДЫҢ ТИЛЬЗИТ ТЕМІР ЖОЛ ТОРАБЫНА ЕСЕЛЕП ШАБУЫЛ ЖАСАУЫ

27 августқа қараған түнде алысқа ұшатын авиациямыз Тильзит темір жол торабына (Шығыс Пруссияда) еселеп шабуыл жасады. Немістердің темір жол торабында тұрған 12 әскер эшелоны және дұшпанның соғыс складтары бомбаланды. Бомбалар дәл тиіп немістердің бірнеше эшелоны талқандалды, қалғандары өртенді. Өрт бүкіл темір жол торабына жайылды. Өрт ішінде бірнеше күшті взрыв болды. Самолеттеріміздің экипаждары нысанадан 200 километр жерге кеткенге дейін өрт көрініп тұрды.

* * *

Валга қаласының солтүстік және оңтүстік-шығыс жағында әскерлеріміз ұрыспен алға басты. Немістер Валга қаласының солтүстік жағында 12 километр жердегі Циргулина қыстағынан қуып шығарылды. Выру-Валга темір жолын бойлай батысқа қарай шабуыл жасап бара жатқан әскерлеріміз дұшпанның бірнеше күшті тіректі бекіністерін ұрыспен алды. Бұл ұрыстарда жаудың 800дей солдаты мен офицері жойылды. Дұшпаннан 7 танк, 10 зеңбірек, оның ішінде өздігінен жүретін екі «Фердинанд» зеңбірегі, 14 миномет, 40 пулемет және оқ-дәрі, соғыс мүлкі қойылған 3 склад қолға түсірілді.

Авиациямыз дұшпанның әскерлеріне соққы беріп жаудың 6 зеңбірек батареясын, 80 автомашинасы мен бронетранспортерін жойды. Капитан Пузановтың басқаруындағы төрт истребителіміз немістердің 12 истребителі жәрдемдескен 30 бомбардировщигіне атака жасалды. Қатты әуе ұрысында ұшқыштарымыз жаудың 6 самолетін атып түсірді. Бір күнде немістердің барлығы 22 самолеті атып түсірілді.

* * *

Праганың шығыс жағында (Варшаваның іргесінде. Висла өзенінің оңжақ жағалауында) дұшпан әлсіреген дивизиясын толықтырып, таңертең позициямызға атака жасады. Кеңес жауынгерлері немістерге қарсы соққы беріп, оны шыққан шебіне қуып тастады. Кешікпей дұшпан тағы да атакаға шықты. Бөлімдеріміз бір күнде дұшпанның 13 атакасын тойтарып, өздері қарсы атакаға шықты және бұл ұрыстардың барысында позицияларын жақсартты. Немістердің бір полктей жаяу әскерлері жойылды. Дұшпанның 26 танкі, өздігінен жүретін зеңбірегі мен 24 автомашинасы қыйратылды, өртенді.

* * *

3-Украин майданының әскерлері Галац қаласын алды. Дұшпан қорғану шебіне ко[...] көрсетті. Галац оңтүстік жағынан Дунай өзенімен қоршалған, ал қаланың солтүстік-шығыс жағында Братешу көлі бар. Көлмен өзен аралығындағы қалаға кіретін жалғыз жолға күшті бекініс орнатылып, миналар қойылған. Моторлы атқыштар бөлімдеріміз бен жаяу әскерлеріміз Прут өзенінің оңжақ жағалауына өтті де солтүстік-батыс жақтан Галацтің көшелеріне басып кірді. Дәл осы кезде әмфибии танктері Братешу көлінен өтті де жаяу әскерлерімізбен бірлесе отырып, шығыс жақтан дұшпанға соққы берді. Кескілескен ұрыстар нәтижесінде әскерлеріміз Дунай өзені бойындағы аса маңызды порт көлемі жағынан Румынияда үшінші орын алатын Галац қаласын алды. Дұшпаннан көп олжа және адамдар қолға түсірілді.

* * *

Қызылтулы Балтық флотының авиациясы Балтық теңізінде немістердің 18 мың тонналық 3 транспортын суға батырды.

Кишинев қаласының оңтүстік-батыс жағында әскерлеріміз дұшпанның қоршауда қалған әскер тобын жою жөнінде ойдағыдай ұрыстар жүргізді. Бір жерде немістердің ірі күштері қарсы атакаға шықты. Кеңес жауынгерлері жауды өздеріне жақын жерге жіберіп алып, оған, нөсерлете оқ жаудырды. Атакаға шыққан гитлершілдер тегіс жойылды. Екінші бір ауданда немістер өздерінің қолға берілетіндігі жөнінде келіс сөз жүргізу үшін өкілдерін жіберді. Келіс сөз жүргізіп жатқанда дұшпан өздерінің күштерін қайта топтап, оларды тағы да қарсы атакаға шығуға әзірледі. Немістердің өкілдері бізден ұзап шыққан кезде дұшпанның жаяу әскерлері тұтқыйылдан соққы беріп Прут өзеніне қарай өтуге тырысты. Әскерлеріміз қоршау шеңберін қысып жауға екі қанаттан соққы берді де немістердің әскер бөлімде[...]

Неміс-фашист басқыншылары мен олардың сыбайластарының жауыздық істерін тексеріп анықтайтын Мемлекеттік Төтенше Комиссияның білдіруі

Фин-фашист басқыншыларының Карел-Фин КСР жеріндегі жауыздық істері туралы

Финляндияның үкметі мен жоғарғы соғыс командованиесі Карел-Фин КСРның жау уақытша басып алған жерінде өздерінің жиангерлік ниетін жүзеге асыра отырып, кеңес адамдарын құлдыққа салуға, халық мәдениетін жоюға, Карел-Фин КСРын отар етуге тырысты. 1944 жылғы июньде 13-жағалау артиллерия полкінің штабын талқандаған кезде Қызыл Армия Финляндия штабының «Шығыс Карелия ағарту бөлімінің» нұсқауын қолға түсірді. Бұл нұсқауда әскер бөлімдеріне Карел-Фин КСРның жерін және Кеңестер Одағының басқа облыстарын жаулап алу керек екені көрсетілген. Нұсқауда былай делінген:... «Егер қазір Финляндияға құрлыс хажетіне асатын ағаш жеткіліксіз болып отырса, Шығыс Карелияның қалың ормандары капиталға айналдыруды керек қылады... Шығыс Карелиядағы ормандар көбінесе кәрі, пісіп жетілген, ал Финляндиядағы орман ағаштарының құрылыс хажетіне жарамдылығы кем. Оның үстіне өзен-көлдер соншама көп болғандықтан Шығыс Карелиядан ағаш тасуға көп шығын шықпайды. Ал мұның шаруашылыққа келтіретін пайдасы өте көп».

Финляндия үкметі жаулап алынған жердің барлық кеңес адамдарын беті шіміріқпесген тұтқын деп жариялап, еркектерді, әйелдерді, қарттар мен балаларды арнаулы тұтқын лагерьлеріне қамады, бұл лагерьде кеңес адамдарын әдейі қырғынға ұшырату мақсатымен аштық, азап, ауыр бейнет тәртібін орнатты.

КСРО Жоғарғы Кеңесінің депутаты генерал-майор Г. Н. Куприянов, Карел-Фин КСР Халық Комиссарлары Кеңесінің Председателі П. С. Прокконен, полковник Д. Н. Никитин жолдастардан құралған комиссия Мемлекеттік Төтенше Комиссиясының өкілі В. Н. Макаровтың және сот-дәрігерлік сарапшылардың қатысуымен тексеру жүргізіп, фин-фашист басқыншылардың Карел-Фин КСРнда өздері уақытша жаулап алған жерде істеген жантүршігерлік жауыздық істерін анықтады.

КЕҢЕСТІК КАРЕЛИЯНЫҢ ҚАЛАЛАРЫ МЕН СЕЛОЛАРЫН ҚЫЙРАТУ

1703 жылы Онега көлінің батыс жағалауында Бірінші Петр орнатқан Петрозаводскі қаласы кеңес өкметі тұсында Карел Фин Кеңестік Социалистік Республикасының үлкен өнеркәсіп және мәдениет орталығы болды.

Фин-фашист басқыншылар қаланы билеп-төстеген кезде, әсресе шегінер алдынан Карел-Фин КСРның астанасын жаппай өртеді, тонап талқандады.

Кеңес мәдениетіне мейлінше өшіккен финдер Петрозаводскі университетін, ғылми-зерттеу Мәдениет институтын, Көпшілік кітапханасын, Мемлекеттік филармонияны, Пионерлер сарайын, театр, музыка мектебін, екі педагогика мектебін, индустрия техникумын, 5 мектебін, 9 балалар бақшасын, кинотеатрды, физио-терапевтика емханасын, психоневрология диспансерінің мүліктерін тонап, өртеп жіберді, мемлекеттік музейді тонап, барлық көпірлерді, 485тен аса пәтер-үйді, оның ішінде XVIII ғасырдың атақты ақыны Г. Р. Державин тұрған үйді талқандады, өртеді, В. И. Ленин мен С. М. Кировқа қойылған ескерткіштерді айуандықпен қыйратты.

Финдер қаланың өнеркәсібін толығынан жойып жіберді, темір жол торабын, Беломор—Онега мемлекеттік кемешілік қоғамының құрылыс орындары мен флотын, байланыс орындарының бәрін қыйратты. Петрозаводскіден кетер алдынан финдер 7 электр станциясын, 3 бөгетті, қосымша электр станцияны, трансформатор киоскелерін талқандады, өртеді, бағалы электр жабдықтарын Финляндияға алып кетті. Фин басқыншылар Карелияның Онега металлургия және машина заводының ғасырлар бойына, әсресе кеңес өкметі тұсында құрылып, өркендеп келген шаруашылығын бүліншілікке ұшыратты, бұл заводтардың электр станциясын, бөгетін, пәтер-үйлерін, көмекші кәсіп орындарын талқандап, жойып жіберді. Басқыншылар заводтың 20 цехының машина жабдықтарын Финляндияға алып кетті.

Петрозаводскіде финдер Кеңестер Одағындағы ең үлкен, соғысқа дейін жылына 500 мыңнан аса тамаша жақсы шаңғы жасап тұратын шаңғы фабрикасын қыйратты, ағаш тілетін заводтарды өртеп жіберді, тоқазытқыш орынды, баспахананы, ликер-арақ және сыра заводтарын [...] бетіндегі құрылыс орындары мен цехтарын талқандады.

Карел-Фин КСРның жау басып алған аудандарында фашист басқыншылар ағаш дайындау және ағаш ағызу өндірісінің механикалы кәсіп орындары мен құрылыс орындарының бәрін жойды, ағаш тілетін 4 завод пен мебель фабрикасын, Қондопож қағаз заводын өртеді. Қондопож мемлекеттік электр станциясының су ағызатын тетігін, Медвежьегорскі электр станциясын, Повенецтегі кеме жөндейтін заводты, Қондопождағы пегматит заводын және басқа көптеген кәсіп орындарын талқандады. Фин басқыншылар Сталин атындағы Беломор—Балтық каналының құрылыс орындарын зор бүліншілікке ұшыратты, 7 шлюз қақпасын, авария қақпаларын, шлюз камераларының эстокад қабырғаларын, бөгеттерді, бронды су қоймаларын талқандады. Фин сойқаншылар Карел-Фин КСРның барлық қалаларында, селоларының көбінде осындай бүліншілік жасады.

ФИН БАСҚЫНШЫЛАР БЕЙБІТ КЕҢЕС АЗАМАТТАРЫН ҚҰЛ ЕТУГЕ ТЫРЫСТЫ

Карел-Фин КСР жеріне басып кірісімен фашист басқыншылар кеңес адамдарын тұтқын деп жариялап, оларды арнаулы тұтқын лагерьлеріне қамады.

Петрозаводскі қаласында осындай 6 лагерь ашылды. Бұл лагерьлерде 25 мыңдай адам—әйелдер, балалар мен қарттар болды. Бейбіт азаматтарға арналған тұтқын лагерьлері бұдан басқа Медвежьегорскіде, Олонец қаласы маңында, Ильин совхозында және Карел-Фин КСРның басқа жерлерінде де ашылды. Бұл лагерьлердің бәрінде де финдер тұтқындарға қорлық, зорлық, ауыр азап көрсететін, шамасы келмейтін ауыр жұмыс істететін жантүршігерлік қатал тәртіп орнатты.

Лагерьлердің айналасы биік ауламен, сым торлармен қоршалды. Еркек, әйеліне, кәрі, жасына, денсаулық жайына қарамастан, «тұтқындарды» таңертең сағат 7ден бастап күзетпен ауыр жұмысқа айдаған. Лагерьлердегі «тұтқын» кеңес азаматтарына күніне 100—200 грамм сапасыз нан және кейде 200 грамм үсіген картоп немесе жылқы етінен жасаған шіріген колбаса берген. Полковник Рольф Шильд бастаған лагерьдің сақшылары лагерьдегі кеңес адамдарының бәріне ауыр азап көрсетеді. Фин құл иеленушілер тұтқындарды жұмыс мөлшерін орындамағаны үшін, сақшыларға хұрмет көрсетпегені үшін, тіпті ешқандай себепсіз сабап азаптаған. Мұндай жазаның бір түрі ретінде адамдарды 2—3 тәулікке тамақсыз қалдырып, карцерге қамаған.

«Тұтқын» бейбіт кеңес адамдарына фин жендеттер жантүршігерлік азап көрсеткен. Тергеу комиссиясына жауап берген Петрозаводскінің азаматы В. И. Новиков № 2 лагерьде финдердің бейнебір соғыс тұтқыны ретінде 30 адамды іріктеп алғанын көрген. Оларды Лев Толстой көшесіне апарып, азаптап, жанын қыйнаған. «Тұтқындардың» өкшесін балқыған темірмен қарыған, резенке таяқтармен сабаған, бұдан кейін олардан 15 адамды атып өлтірген. Қалған 15 адам 25 тәуліктен кейін № 2 лагерьге қайтарылған. Бронетанк дивизиясының самокатчиктер бригадасының 2-батальонының 1-ротасының қолға түскен фин солдаты Лагуса Вильке Кургила жауабында былай деді: «1941 жылдың күзінде Петрозаводскі қаласына кіргенімізде қаладан адам таба алмадық: бәрі де төңіректегі ормандарға қашып кеткен. Фин өкмет орындары бұйрық шығарып, халыққа, тезінен қалаға қайтуға ұсынды. қайтпағандардың атылатынын білдіріп, қорқытты. Қашқан адамдарды ұстап, Петрозаводскіге қайтаратын отрядтар құрылды. Осылайша халықты жыйнап, лагерьлерге қамады. Куковкада бір лагерь, «Соломенчуги жолы» деген қыстақта екінші лагерь, радио мачтасының арғы жағында үшінші лагерь ашылды. Тұтқындардың бәрін—қарттарды да, жастарды да күзетпен ауыр жұмысқа айдады. Әбден жүдеген, қалжыраған адамдарға адам қарауға қорқатын. Өте көп адам бұған төзе алмай, өле берді. Қала адамдары лагерьлерде болған кезде біз фин солдаттары, Петрозаводскінің өзінде, сол сыяқты, оның төңрегінде деревняларда әбден олжаға баттық. Жергілікті халықтың барлық мүлкі, көп азық-түлік қалып қойған. Мұның бәрі бақылаусыз мүлік деп жарияланды. Біз, әрине, қол қусырып қарап отырмадық, өзімізге ұнаған-[...]

Неміс-фашист басқыншылары мен олардың сыбайластарының жауыздық істерін тексеріп анықтайтын Мемлекеттік Төтенше Комиссияның білдіруі

Фин-фашист басқыншыларының Карел-Фин КСР жеріндегі жауыздық істері туралы

(Соңы. Басы 2-бетте).

қандарымызға көп дүние жібердік. Бұл істерде, әсресе, біздің батальонның 3-ротасының солдаттары көзге түсті, басқалары да олардан қалысқан жоқ».

Финдер лагерьлерде тек ересек адамдарды ғана емес, балаларды да азаптаған, оларды да «тұтқынға» есептеген. 20-жаяу әскер бригадасының 13-ротасының қолға түскен фин солдаты Тойво Арлиб Лайне жауабында былай деді: «1944 жылғы июньнің алғашқы күндерінде Петрозаводскіде болдым. Петрозаводскі станциясында кеңес балалары үшін ашылған лагерьді көрдім. Бұл лагерьге 5 жастан 15 жасқа дейінгі балалар орналастырылған. Ол балаларды көргенде, жантүршігеді. Олар әбден қалжыраған, киімдері алба-жұлба. Балалар әбден жүдеп-жадап, тіпті жылауды да ұмытқан, ешнәрсені елең қылмайды».

Фин құл иеленушілер «тұтқын» балаларды ересек адамдармен бірге ауыр жұмысқа салған. Жағалау қорғанының 2-дербес батальонының қолға түскен фин солдаты Ахо Суло Иоганнес «1943 жылы жаз бойына Толбул және Штики пристані ауданында жол салуға, көбінесе, таяудағы деревнялардан 200ден аса адам әкелінгенін, бұл адамдар фин солдаттарының қарауында тұтқын ретінде жұмыс істегенін» көрген.

№ 2лагерьде болған 10 жасар бала Зуев Леня 1943 жылғы сентябрьде сым ауладан өтпек болған. Зуевті көріп қалған фин сақшысы ешқандай ескертусіз атып, баланы аяғынан жаралаған. Леня құлағаннан кейін фин сақшысы оны екінші рет атқан. Жараланған Зуев еңбектеп лагерь маңына әзар жеткен. № 5 лагерьде болған куә Е. В. Лахина комиссияға лагерьлердегі тұтқындардың тұрмыс жағдайы сұрапыл ауыр болғанын айтты:

«15—20 метрлік бөлмелерде 6—7 үйлі адамдар тұрды. Лагерьде монша, кір жуатын орын болмады. Суды адам өліктері жатқан орлардан алатын. Сабын дегенді мүлде бермейді. «Тұтқындар» биттеп кетті. Лагерьдегі тұрмыс жағдайы орасан ауыр болғандықтан әртүрлі аурулар—іш ауруы, бөртпе сүзек таралды».

Аштықтың зардабынан, жаппай жұқпалы аурулардың таралуынан тұтқын лагерьлерінің бәрінде өлім өте көп болған: күніне ондаған адам өліп тұрған, олардың өліктерін аптасына 2—3 рет молаға тасып апарып тастайтын болған. Мұны көзімен көрген адамдар мынаны айтты. 1941 жылғы 1 декабрьден 1944 жылғы 28 июньге дейін Петрозаводскідегі 5-лагерьде болған Коломенский Алексей Прокофьевич былай деді: «жүк тасушы болып жұмыс істеген кезімде мен Петрозаводскі қаласынан 5 километр жердегі «Пески» моласына лагерьден өліктер тасыдым. Өліктерді апта сайын сейсенбі, бейсенбі және жұма күндері тасыйтынбыз. Менің жазып жүрген есебім бойынша, 1942 жылғы майда 170 адам, июньде 171 адам, июльде 164 адам, августа 152 адам өлді. 1942 жылғы майдан 31-декабрьге дейін біздің лагерьде барлығы 1,014 адам өлді. 1942 жылдың бас кезінде бұл лагерьде 5 мыңдай адам бар еді, ал, бізді Қызыл Армия азат еткен кезде, 4,5 мың ғана адам қалды».

Комиссияға Петрозаводскінің тұтқын лагерьлерінде болған адамдардың хаты түсті. Бұл хатта олар былай деп жазады: «Біз үш жылға жуық уақыт бойына екі қабат тікенекті сым қоршаудың ішінде, түрменің қарауыл биіктерінің ортасында, қарулы сақшылардың күзеті астында болдық. Бізді ашықтырды, болмашы сылтаумен қамшымен сабады. Әсресе, № 2 лагерьде комендант лейтенант Салаваар, лагерьдің коменданты Вилки Лакоонен өте-мөте қатал болды... Көбінесе, балалар, жастар мен егделер арасындағы «тәртіп бұзушылар» үшін Кутежмада, Вилгада, Киндосовта арнаулы лагерьлер ашылды, бұл лагерьлердің жағдайы орта ғасырдағы зындандардың жағдайынан кем соқпады. Бұл лагерьлерде кеңес адамдарын ашықтырды, қысыңде қоңылтаяқ киген жыртық резинка доппен ормандағы жұмысқа қуды. Мұнда лагерьдің адамдары тышқан, бақа, өлген аттың етін жеп қоректенді. Мыңдаған адамның ішінен қан өтіп, сүзек болып, өкпесі талаурап өлді, оларға ешқандай дәрігерлік жәрдем көрсетілмеді. Жауыз дәрігер Қолыхмайнен ауруларды емдеу орнына таяқпен, жұдырықпен сабады, бөртпе сүзек болып ауырғандарды аязға қуып шығарды». Бұл хатқа Петрозаводскінің лагерьлерінде тұтқында болған 146 кеңес азаматы қол қойған.

Тұтқын лагерьлерінде қамалған бейбіт кеңес азаматтарына фин сұрқиялардың жантүршігерлік қаталдық істегендігіне көп дәлелдердің бірі мынау: бұрын Хельсинки университетінің студенті болған, 7-шекаралық эгер батальонының қатардағы солдаты Селяманиннің бір хаты комиссияның қолына түсті. Ол бұл хатында: «Кеше бізбен амандасудан бас тартқан екі орысты атып өлтірдік. Бұл орыстарға біз әлі көрімді көрсетерміз!»

Ауыр тәртіп, ауру, азап көрсету, ату салдарынан Петрозаводскі лагерьлерінде 7 мыңнан аса кеңес азаматы өлтірілген.

КСРО Жоғарғы Кеңесінің депутаты Дильденкиннің, Петрозаводскі қалалық комитетінің председателі Степановтың, Петрозаводскі университетінің прогессоры Бажановтың басқаруындағы комиссия сот-дәрігерлік сарапшылардың—Карел майданының сот-дәрігерлік бас сарапшысы,дәрігерлік қызметінің майоры Петропавловскийдің, Карел майданының бас паталогі, дәрігерлік қызметінің подполковнигі,дәрігерлік ғылымдардың докторы Арильдің және басқаларының қатысуымен Петрозаводскідегі «Пески» қабірін қарап, өліктерді көптеп көмген 39 мола тапты, бұл молалардың бәрінен кемінде 7000 өлік көмілгенін анықтады. Сойылған өліктерді сот-дәрігерлік сарапқа салып қарағанда, бұл көмілген адамдардың көпшілігі жүдегендіктен өлгені анықталды. Бірсыпра өліктердің бас сүйектерінде оқ тесіп өткен орындар бар.

ФИН ЖЕНДЕТТЕР КЕҢЕС СОҒЫС ТҰТҚЫНДАРЫН АЗАПТАП, АШТАН ҚЫРҒАН

Фашист командованиесі 1941 жылғы сентябрьде Карел-Фин КСРның Олонец қаласында тұтқындарды жөнелтетін № 17 лагерь ашқан. Бұл лагерьде Қызыл Армияның майданда Свир участкесінде қолға түсірілген жауынгерлері мен кіші командирлері болған. Лагерьдің айналасы биіктігі 2 метрге дейін екі қабат тікенекті сым тормен қоршалған. Лагерьдегі барлық үй бір-бірінен осындай тікенекті сыммен бөлінген. Лагерьдегі соғыс тұтқындарының саны үнемі 600ден 1000 адамға дейін болып тұрған. Лагерьдің коменданты лейтенант Сойнинен Тойво барактарға мас болып келіп, соғыс тұтқындарын сабайтын болған, өзінің қарамағындағы адамдарға сабататын болған. Комендантттың орынбасарлары Ингман мен Салмело, лагерьдің тергеушісі лейтенант Шепалис және соғыс чиновнигі Шмидт кеңес соғыс тұтқындарын таяқпен, қамшымен ешбір себепсіз аямай сабайтын болған.

Фин-фашист жендеттердің ойынша, жұмысты нашар істеген кеңес соғыс тұтқындарын ағаштың биік түбірі үстіне 30 минуттан бір жарым сағатқа дейін қолын создырып қоятын болған. Қыс кезінде соғыс тұтқындарын бұлай азаптау салдарынан адамның қол-аяғы үсіп, қатты ауратын болған. Лагерьдің бастықтары мен сақшылары кеңес соғыс тұтқындарын азаптап, ашықтырумен қанағаттанбай, оларды болмашы «қылығы» үшін атып тастайтын болған. Бұрын жау қолында соғыс тұтқыны болған Т. Белан жауабында, финдердің сақшы солдаттарының бірі соғыс тұтқынын тек сым торға жақын келгені үшін қол пулеметімен атып өлтіргенін айтты. Оны өлтіргені үшін лагерь коменданты Алапиес ол қанішерге капрал атағын берген. Куә М. Е. Феклистовтың айтуынша, 1942 жылдың жазында соғыс тұтқыны Быков жұмыстан қайтып келе жатқан жолда атқұлақты жыйнап, басқа тұтқындардан кейін қалған. Комендант Сойнинен мен сақшы Хервонен жолмен лагерьге қайтып келе жатқан Быковты кездестіріп, оны автоматпен атып өлтірген.

Қызыл Армия Олонец ауданын алғанда соғыс тұтқындарының Олонец лагеріндегі госпитальда ауру соғыс тұтқындарын тіркейтін кітап табылды. Финдердің кеңес соғыс тұтқындарын қандай қырғынға ұшыратқаны бұл кітаптан айқын көрінеді. Кітапқа қарағанда,1942 жылғы алғашқы алты айдың өзінде ғана тіркелген 1888 ауру адамнан лагерьде әлсіздіктен, жүдеуліктен және ісгеннен 688 адам өлген. Өлген, азаппен өлтірілген соғыс тұтқындарының өліктерін лагерьден 100 метр жерде арнап қазған жалпы орға көмген.

Сот-дәрігерлік сарапшы комиссиясы Олонецтегі № 17-лагерь жанындағы қабірден табылған өліктерді зерттеді. Сот-дәрігерлік зерттеуде тері астындағы май бітетін көк еттің, сол сыяқты, ішкі көк еттің әбден жұқарғаны немесе, тіпті жойылғаны анықталды. Мұның өзі ұзақ уақыт ашығудан әбден жүдегендікті көрсетеді. Бірсыпра өліктерден бастан, кеудеден атқан оқтың орындары табылды.

Өліктерді зерттеу, куәлердің жауаптары бойынша, Фин-фашист жендеттердің кеңес соғыс тұтқындарын ашықтырғаны, азаптап жанын қыйнағаны, сол сыяқты, атып өлтіргені анықталды.

ФИН-ФАШИСТ ЖЕНДЕТТЕР ҚЫЗЫЛ АРМИЯНЫҢ ЖАРАЛЫ ОФИЦЕРЛЕРІ МЕН ЖАУЫНГЕРЛЕРІН ӨЛТІРГЕН

Фин-фашист жауыздар қолға түсірілген жаралы кеңес офицерлері мен жауынгерлерін өлтіре берген. Төменде мемлекеттік Төтенше Комиссияның қарамағындағы документтерді және куәлердің жауаптарының бірсыпрасын келтіреміз. Бұл документтер акфиндердің кеңес жауынгерлеріне, Қызыл Армия командирлеріне жантүршігерлік жауыздық істегенін дәлелдейді.

«АКТ. Біз, төменде қол қойған 3-ранг әскери дәрігер Голынский, 3-ранг әскери дәрігер Педарян, кіші саяси нұсқаушы Бестолов, старшина Бочкарев, санитар Жуков, қызыләскер Босенко, әскери фельдшер Рябов Қызыл Армияның акфин бұзақылар айуандықпен азаптап өлтірген жауынгерлерінің өліктерін зерттеп, мынаны анықтадық: 1) Қызылфлотшы Кулешовтың өлігінде оң құлағы кесілген, бетінде мылтықтың құндағымен ұрған және найзамен түйреген жаралардың орны бар, оң аяғын тізесінен және жанбасынан бұрап шығарған. 2) Қызылфлотшы Зиннің өлігінде бетінің терісі, мұрты мен сақалы күйдірілген, оң жақ көзінің төңрегінде едәуір жер қанталаған, сол жақ самайында өткір қарумен түскен жара бар. 3) Қызыләскер Кривулиннің өлігінде оң жақ күре тамыры маңында өткір қарудан түскен жара бар—күре тамыры ашылып қалған, иін сүйегі сынған, оң жақ иінінде бірсыпра жерде жарахат бар, сол жақ көзінің қабағы кесілген, көзі зыяндалған. 4) Қызылəскер Барановтың өлігінде кеуде маңында найзамен түйреген 6 дан аса жарахат бар, екі өкшесінде өткір қарудан түскен крест сыяқты жарахаттар бар».

1944 жылғы 28 июньде Пуско-Сельге деревнясы үшін болған ұрыс кезінде, финдер Қызыл Армияның 70тен аса жаралы жауынгерлері мен офицерлері жатқан жерге өтіп, жаралы кеңес жауынгерлерін жантүршігерлік жауыздықпен қырғынға ұшыратқан, оларды автоматпен атқан, найзамен түйреген, пышақпен кескілеген, мылтықтың құндағымен сабаған. Финдердің бұл айуандығынан 3 адам: сержант И. С. Марков және жауынгерлер И. И. Криворучко мен В. В. Крючков өлген болып жатып, аман қалған.

«Ату тоқталғаннан кейін,—деді сержант Марков,—фин солдаттары мен офицерлері өлген, жараланған адамдарды тінте бастады. Менен бірнеше метр жерде аяғынан жараланған сержант Щучка жатыр еді. Төрт фин оның қасына келіп, гимнастеркасындағы гвардиялық белгісін жұлып алып, өзін атып өлтірді. Финдердің екінші бір тобы жараланған кіші лейтенант Барановты найзамен түйреп, пышақтап кетті. Жан-жақтан финдер өлтіріп жатқан адамдардың дауыстары естіліп тұрды. Кейбір жаралылар шетке қарай жылжып аман қалуға тырысты, бірақ, фин солдаттары мен офицерлері айуандықпен өлтірді».

1944 жылғы 11 және 12 июльде дәрігерлік қызметінің майоры, паталогиялық анатомия профессоры, дәрігерлік ғылымдарының докторы М. Е. Браул Қызыл Армияның Котоярви көлі маңында финдер айуандықпен азаптап өлтірген офицерлері мен жауынгерлерінің өліктерін зерттеді. Өліктерді зерттеу нәтижесінде, фин солдаттары мен офицерлерінің жаралыларды ұрыстан кейін өлтіргені анықталды, олардың ішінен 34 адамды бір-бірлеп автоматпен атып өлтірген, бір адамның бас сүйегін ауыр қарумен ұрып сындырған, 6 адамды әуелі атып, онан кейін белгісіз қарумен бастан ұрып өлтірген.

Қызыл Армияның жаралы жауынгерлері мен командирлерін фин әскер бөлімдерінің әдейі қырғынға ұшыратқандығы фин соғыс тұтқындарының толып жатқан жауаптары бойынша ыспатталып отыр. 3-жаяу әскер бригадасының солдаты Хейсканен Юхо былай деді: «Петрозаводскіде бізге қарай тұтқын қызылəскерлер келе жатты. Оларды мылтықтың құндағымен ұрып айдап бара жатыр еді. Мен жаралы қызылəскерді көрдім. Солдаттарымыздың біреуі қолына автомат алып, оны табанда атып өлтірді». Фин армиясының 21-дербес батальонының солдаты Вяйне Незаранта былай деді: «Біздің батальон Медвежьегорскінің солтүстік жағында шабуылға шықты. Бұл ұрыс кезінде 100 шамалы қызылəскер қолға түсірілді. Олардың ...

Лейтенант Ниеми жаралы қызылəскерлерді өзінің қасында қалдырды, олардың кейіннен көлікпен апарылатынын айтты. Басқа тұтқындар бұл жерден едәуір алыстағаннан кейін Ниеми жаралы қызылəскерлерді револьвермен ата бастады. Ол 8 адамды атып өлтірді, қалғандарын автоматшылардың біреуіне атып өлтіруге бұйырды. Біздің взводтың барлық солдаттары мұның бәрін көріп тұрды».

18-дивизияның 27-жаяу әскер полкінің тыл бастығының байланысшысы солдат Ниеми Леопольд былай деді: «Мен фин солдаттары мен офицерлерінің орыс соғыс тұтқындарын атып өлтіргенін көп көрдім. 1942 жылғы мартта Гогланд аралын алғанда, біз 30дан аса орыс морягін қолға түсірдік. Біздің 1-батальонның солдаттары жол бойында бұлардың үшеуін атып өлтіргенін, ал, жауап алғаннан кейін қалғандарын да атқанын көрдім. Офицерлер бізге орыс матростары нағыз большевиктердің өзі, оларды тірі қалдырмау керек деді. Аралды алу ұрыстарына генерал-майор Пояри басшылық етті».

Финдердің 7-жаяу әскер дивизиясы штабының фин армиясы бөлімдеріне берген № 511 құпия нұсқауында ашықтан-ашық тонауға бұйырылған: «Мүмкіншілік болсымен-ақ дұшпанның өлтірілген солдаттарының барлық киімдері мен жарақтарын сыпырып алу керек. Керек болған реттерде бұл жұмысқа соғыс тұтқындарын қатыстыруға да болады. (Бұған негіз: Карел-Фин армиясы штабының телеграф арқылы берілген бұйрығы)».

Қызыл Армия Олонецтегі соғыс тұтқындарына арналған № 17 лагерь бастығының орынбасары Пелконенді қолға түсірді. Ол жауапбында былай деді: «Мен финдер жүргізіп отырған фашистік үгітті толығынан қостадым. Орыс ұлтын өз елімнің ежелгі жауы деп таныдым. Осы пікірмен орыстарға қарсы соғысқа кеттім. Кеңес соғыс тұтқындарына арналған № 17 лагерьдің бастықтары, оның ішінде менің бастығым лейтенант Сойнмен орыстардың тіпті тұтқында да финдерге дұшпан болып қалатынын, олардың тәрбиеге көнбейтінін, тек таяқтың күшімен ғана лагерь тәртібін орындайтынын айтатын. Сондықтан, мен кеңес соғыс тұтқындарын адамға есептемедім, олардан өзімді үстем көрдім, олардың қорғансыздығынан пайдаланып, олардан өш алдым»...

ФИН ЖЕНДЕТТЕР ҚАТАЛ ЖАУАПҚА ТАРТЫЛСЫН!

Мемлекеттік Комиссия фин-фашист басқыншылардың Карел-Фин КСР жерінде істеген барлық жауыздықтары үшін Финляндияның үкметімен және армия командованиесімен қатар, мына адамдар айыпты екенін анықтады: Шығыс Карелия басқармасының бастығы подполковник Котеляйнен, Шығыс Карелия басқармасы штабының бастығы генерал-майор Арраюри, фин армиясының 8-дивизиясының командирі генерал-майор Полоярви, финдердің 8-дивизиясының 4-жаяу әскер полкінің командирі полковник Вистора, генерал-майор Пояри, полковник Рольф Шильд, Петрозаводскі қаласының соғыс коменданты капитан Лаурикайнен, комендантттың орынбасары лейтенант Эломон, Петрозаводскі қаласының тұтқын лагерьлерінің комендантгары Вилки Лакоонен, лейтенант Салаваар, майор Куурема, лейтенант Каллио, лейтенант Толонен Пентии, лейтенанг Нуотто Юсси, Юррикайнен, Кангес, лагерь комендаттарының орынбасарлары Ингман, Айрола және Сеппеле, лагерь кеңесінің № 17 лагерьдің коменданттары лейтенант Алапиес, лейтенант Сойнинен Тойбо, лагерь комендантының орынбасарлары Саймево, Певконен, тергеушілер лейтенант Шепалис, соғыс чиновнигі Шмидт, тілмаштар Карпелейнен және Пистилеймен, Кендосов түрмесінің бастығы капитан Тойвонен, оның көмекшілері Ковала және Сихвонен, Киндосов лагерінің коменданты сержант Вихула, №2 лагерь комендантының орынбасары сержант Линдхольмь Вейкко, сержанттар Аллагонен Пенти, Сивонен Эмиль, Юллилусмма, Мати, Вуори Арво, Казимяки, Тюкио, Ламбер Вейко, сақшы Хервонен. капрал Инкинь Койвосала, сақшы Юллиманола Эдверд, лейтенант Ниеми.

Бұлардың бәрі де кеңес халқының сотына тартылып, өздерінің жауыздық істері